

ชีวิต และสุขภาพ

'แนะนำสารบี-ทอก'

นายแพทย์สุรพงศ์ อำพันวงษ์

สารบี-ทอกที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันในหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะด้านความงามและรอยย่นนั้น มีชื่อเต็มว่า สารโบ툴ินัม ทอกซิน นั้นเป็นสารพิษที่พบปนเปื้อนในอาหารและรู้จักกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2440 สารนี้สกัดได้มาจากเชื้อ Clostridium botulinum ซึ่งทอกซินที่สกัดได้นี้จะมี 6 ชนิดคือ A, B, C, D, E และ F สำหรับชนิดที่สามารถนำมาใช้รักษาโรคได้มีชนิดเดียว คือ โบ툴ินัม เอ ทอกซินเท่านั้น ซึ่งมีน้ำหนักอนุกรม 150,000 ดาลตัน ในการสกัดทอกซินนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้บริสุทธิ์จริง ๆ และเอาแต่ทอกซินชนิดเอเท่านั้นมาใช้รักษา ทอกซินของโบ툴ินัมนี้จะออกฤทธิ์โดยการไปเกาะกับ acetyl choline receptor ที่ตำแหน่ง post-synaptic membrane การเกาะจับของทอกซินนี้จะจับกันเป็นแบบไม่ถาวรและจะคงสภาพออกฤทธิ์ได้นานราว 2-3 เดือน ซึ่งผลิตจากทอกซินชนิดอื่น ๆ เช่น tetradotoxin (จากพิษปลาปักเป้า) ซึ่งมักจะมีฤทธิ์อยู่ได้ไม่นานเกิน 7 วันเท่านั้น ดังนั้นการรักษาโรคโดยใช้สารโบ툴ินัมทอกซิน จึงเป็นการรักษาโรคได้เพียงชั่วคราวเพียง 2-4 เดือน และผู้ป่วยจำเป็นต้องมารับการรักษาซ้ำอีก โดยการฉีดทอกซินเข้าไปใหม่ ในปัจจุบันยังไม่มีรายงานใด ๆ ที่พบผู้ป่วยเกิดอาการแพ้ทอกซินที่ฉีดรักษาเลยและไม่พบว่ามี antibody ต่อทอกซินในเลือดของผู้ป่วยแต่อย่างใด ดังนั้นจึงจัดว่าวิธีการรักษาผู้ป่วยโรคความผิดปกติของการเคลื่อนไหวชนิดคลัสโทเนียด้วยการฉีดสารโบ툴ินัม เอ ทอกซิน นั้น เป็นวิธีที่ปลอดภัย ได้ผลดี แต่ยังมีราคาแพงในปัจจุบัน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พงษ์วินทร์ สาขาวิชาประสาทวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ร่วมมือกับสถาบัน Smith-Kettlewell Eye Research Institute แห่งนครซานฟรานซิสโก ในการทำการศึกษาวิจัยร่วมกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยการนำเอาสารโบ툴ินัม เอ ทอกซิน มาใช้ฉีดรักษาผู้ป่วยชาวไทยที่มีโรคหน้ากระตุกครึ่งซีก ตากระพริบค้าง คอบิดเกร็ง มือเขียนเกร็ง ซึ่งปัจจุบันมีผู้ป่วยที่ได้มารับการรักษาแล้ว รวมทั้งสิ้น 511 ราย ซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นโรคกล้ามเนื้อใบหน้ากระตุก

ครึ่งซีก กล้ามเนื้อมือเกร็งเมื่อเขียน หนังสือกระดาษ กล้ามเนื้อคอกระตุก ใบหน้าและคอบิด กล้ามเนื้อใบหน้าหดเกร็ง ได้ผลค่อนข้างดี

ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พงษ์วินทร์ ได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยผู้ป่วยใบหน้ากระตุกครึ่งซีกจำนวน 250 ราย ที่ได้รับการรักษาโดยการฉีดสารโบ툴ินัม เอ ทอกซิน ในระหว่างปี พ.ศ. 2531-2533 ในการประชุม The First International Congress of Movement Disorders ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อปลายปี พ.ศ. 2533 ปรากฏว่าผู้ป่วยชาวไทยกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นผู้ป่วยจำนวนมากที่สุดในรายงานของโลกที่เคยมีมา ผลของการรักษาพบว่าได้ผลดีมากถึง 80.9% ได้ผลดีปานกลาง 10.2% ได้ผลดีเล็กน้อย 6.7% และไม่ได้ผล 2.2% ส่วนผลแทรกซ้อนพบอาการปากเบี้ยวชั่วคราว 17.7% หนังตาตก 2.6%, และน้ำตาไหลออกมาก 0.4% ผลของการฉีดรักษาครั้งหนึ่ง ๆ นั้นจะจะมีฤทธิ์คงอยู่นานราว 2-6 เดือน

ด้วยประสบการณ์ของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พงษ์วินทร์ ได้วิเคราะห์สารบี-ทอก หรือโบ툴ินัม เอ ทอกซิน ว่ามีทั้งข้อจำกัดและข้อดี กล่าวคือ

ข้อจำกัดของการรักษาด้วยสารโบ툴ินัม เอ ทอกซิน มีดังนี้

- 1.ราคาแพง เพราะ 1 ขวดมีตัวยา 100 ยูนิต มีราคาถึง 300 เหรียญสหรัฐอเมริกา และผู้ป่วยแต่ละรายต้องการยาฉีดขนาดราว (30-100 ยูนิต) ราคานี้เป็นราคาภายหลัง Food and Drug Administration ของสหรัฐอเมริกาที่ได้รับรองถึงประสิทธิภาพของยาและอนุญาตให้จำหน่ายได้
- 2.ฤทธิ์ของยามักคงอยู่เพียงชั่วคราว โดยปกติจะมีฤทธิ์นานไม่เกิน 3-6 เดือนก็จะหมดฤทธิ์และผู้ป่วยจำเป็นต้องกลับมาฉีดซ้ำอีก
- 3.ผลแทรกซ้อนของการฉีดโบ툴ินัม เอ ทอกซิน อาจมีได้หลายอย่าง แต่จะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น ได้แก่ อาการตาแห้ง น้ำตาไหลเยอะ ตาปิดไม่สนิท หนังตาตก ตาสู้แสงไม่ได้ เห็นภาพซ้อน ตาบวม เลือดออกในตำแหน่งที่ฉีด ปากเบี้ยว กล้ามเนื้อคออ่อนแรง ฝืดคอ กลืนลำบาก และมีผื่นตามตัว

ในปัจจุบันมีผู้ป่วยทั่วโลกได้รับการ

รักษาด้วยสารโบ툴ินัม เอ ทอกซินรวมกันราว 50,000 คน แต่ยังไม่เคยปรากฏว่ามีภาวะแพ้ยารุนแรงจนมีอันตรายต่อชีวิต เช่น เกิดภาวะหยุดหายใจหรือกล้ามเนื้อเป็นอัมพาตทั้งตัวเลย อย่างไรก็ตามผลแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นโดยทั่ว ๆ ไปนั้นมักจะเกิดขึ้นไม่รุนแรง และมีอาการเพียงชั่วคราวนานราว 2-3 สัปดาห์ ก็หายได้เองและถ้าแพทย์ผู้รักษามีความชำนาญเพิ่มขึ้น โอกาสที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อนจะมีอัตราลดน้อยลงเรื่อย ๆ ในปัจจุบันผลแทรกซ้อนดังกล่าวที่ทางสถาบันของเรา (มหาวิทยาลัยมหิดล) มีอุบัติการณ์พบน้อยกว่าร้อยละ 5

ข้อดีของการรักษาด้วยสารโบ툴ินัม เอ ทอกซินคือ ในอดีตโรคกลุ่มที่มีความผิดปกติของการเคลื่อนไหวแบบคลัสโทเนีย จะมีการตอบสนองดีต่อการรักษาน้อยกว่าร้อยละ 30 ไม่ว่าจะใช้วิธีการรักษาโดยวิธีใดก็ตาม จึงทำให้ผู้ป่วยโรคกลุ่มนี้ต้องทนทุกข์ทรมานตลอดไป แต่เมื่อมีการนำสารโบ툴ินัมมารักษาแล้วพบว่า จะได้ผลดีขึ้นถึงร้อยละ 70-75 เป็นอย่างค่านอกจากนี้การรักษาโดยวิธีนี้ยังถือว่าเป็นวิธีที่ปลอดภัย ไม่มีอัตราเสี่ยงต่อชีวิตผู้ป่วย เช่น การรักษาโดยวิธีผ่าตัด ในทวีปเอเชียในปัจจุบันมีเพียง 4 ประเทศเท่านั้นที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มคณะทำการศึกษาวิจัยในเรื่องประสิทธิภาพของการใช้สารโบ툴ินัมในการรักษาผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าวได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน และประเทศไทย.